

ZANDWALLEN: DAAR ZIJN WE ZUINIG OP!

gemeente
Goeree-Overflakkee

Zandwallen: daar zijn we zuinig op!

In Ouddorp ligt iets unieks: schurvelingen, zandwallen, *haogtes*. Letterlijk nergens ter wereld zijn er zo veel en zo fraaie exemplaren te bewonderen als op de kop van Goeree.

Om ze te kunnen waarderen is het nodig dat we zandwallen herkennen en begrijpen. Een glooiing in het landschap, een langgerekte aarden wal of een soort dijk langs een akker, we zouden er zo aan voorbij kunnen lopen. Maar dan missen we wel wat bijzonders.

Wat zijn zandwallen?

Ouddorp lag duizend jaar geleden op een strandvlakte. De wind had vrij spel, de grond was arm door een tekort aan voedsel en water en het leven was hard. Boeren maakten om hun akkers, hameeten, een grondwallepje van 1 tot 1,5 meter hoog, met aan weerszijden een greppel en doornige struiken op de kruin: *schurvelingen*. Simpel en doeltreffend: ze hielden de dieren binnen en het zand buiten.

Later, van grofweg 1850 tot 1950, groeven de boeren met schop en kruiwagen de zandgrond van de hameeten af om dichterbij het grondwater te komen. Dat zand kwam op de schurvelingen en zo ontstonden zandwallen, in de streek ook wel *haogtes* genoemd. Een zandwal is hoger en breder dan een schurveling. Vanaf 1950 tot nu zijn er, vaak machinaal, nog nieuwe zandwallen gemaakt, bijvoorbeeld als erfafscheiding langs de weg, of tussen twee tuinen.

Met schop en kruiwagen

Op de Ring van Ouddorp staat 'De uitmijnende man', een bronzen beeld van het echtpaar Bremers. Een arbeider, een schop, een kruiwagen en heel hard werken: zo is een groot deel van het zandwallengebied ontstaan.

In de greppels aan weerszijden van de schurvelingen werden vaak elzen geplant, meestal zwarte els.

De mooiste voorbeelden van een zogeheten *elzenmeet* zijn in Ouddorp te vinden in het Bunkerbos van Natuurmonumenten, aan de Hofdijksweg, en op het terrein van de NTKC-camping, aan de Klinkerweg.

Schurvelingen en zandwallen bestaan van oudsher uit arme grond, duinzand. Hierop groeiden planten die bestand waren tegen de droogte, de wind en het gebrek aan voeding. De vegetatie op de zandwallen werd vaak kort gehouden door begrazing met een geit. Later groeiden er ook houtachtige soorten op de zandwal zoals meidoorn en hier en daar een eik. Aan de noord- en oostkant van de wallen kwam soms eikvaren op.

Het Mannenpad, met eikvaren op de zandwallen.

In het landschap waren de zandwallen goed zichtbaar. Doordat de akkers vaak aan drie kanten waren omgeven door de wallen, ontstonden er vanaf de open zijden fraaie doorkijkjes de akkers op. De open ruimte tussen de zandwallen noemen we *kamers*. Die indeling van het landschap in kamers en de onderlinge samenhang maakt het zandwallengebied juist zo uniek.

In de Ouddorpse streektaal heet een kamer een *mienige*, een uitgemijnd stuk land. Vrijwel alle akkers in het dorp zijn uitgemijnd. De boeren groeven het arme zand met schep en kruitwagen weg. Dit zand werd op de schurveling geplaatst. Daarna werd de goede teeltaarde weer terug op het land geschept.

Waarom moeten we zuinig zijn op de zandwallen?

Zandwallen en de kamers ertussen vertellen in een oogopslag de **landschappelijke geschiedenis** van de kop van Goeree. Ze vertellen over het bestaan van de boeren in een haast vijandige omgeving, van de middeleeuwen tot aan vandaag.

Toegang tot een mienige,
een akker aan de Zandweg/Dijkstelweg.

Met de hand worden vroege aardappels geoogst,
om beschadiging te voorkomen.

Zandwallen zijn nuttig. De **beschutting** van de wallen zorgde toen én nu voor omstandigheden die gunstig waren voor het telen van vroege aardappels en bloemenzaad. Diezelfde beschutting is ook waar de bewoners in hun tuinen en de gasten van recreatieparken van profiteren. Het is prima bivakkeren in de luwte van de wallen.

Ook **ecologisch** is het zandwallenlandschap van belang. Het zomerse geluid van de zeldzame veldkrekel is overal te horen. Op de arme duingrond komen allerlei bijzondere en fraaie planten als muizenoor, zandblauwtje en vlasbekje in bloei.

Tenslotte, niet onbelangrijk, de zandwallen met de uitgemijnde akkers zorgen voor een **gevarieerd, spannend en intiem landschap**. Zandwallen verdelen een kaal en hard landschap in beschermde en 'gezellige' kavels van verschillende vormen en afmetingen. De afwisseling van planten en dieren is groot. Bij iedere bocht, kun je oog in oog komen te staan met een ree of een groene specht. Een uniek landschap!

Een belangrijk deel van de schurvelingen en zandwallen is nog steeds in Ouddorp te vinden. Op de gemeentelijke website www.goeree-overflakkee.nl/zandwallen is een zeer gedetailleerde kaart te vinden met tot op perceelniveau alle schurvelingen en zandwallen; in totaal 88 kilometer lang.

Het zandwallengebied is vanwege het unieke karakter door de provincie Zuid-Holland aangemerkt als *kroonjuweel*: een landschap dat zowel door zijn cultuurhistorische als landschapswaarden van groot belang is. De wallen zijn belangrijk voor de identiteit en herkenbaarheid van het gebied en daarom belangrijk om te behouden. Het gaat dan met name om de historische zandwallen; de zandwallen die de afgelopen decennia zijn aangelegd vullen dat aan.

Wij zetten ons daarom in om de kwaliteit van het zandwallengebied en de daarin aanwezige schurvelingen en zandwallen te beschermen en zo mogelijk zelfs te verbeteren. Bij nieuwe ontwikkelingen in het gebied kijkt de gemeente bijvoorbeeld of de ontwikkeling het zandwallenlandschap versterkt. We willen voorkomen dat (delen van) zandwallen afgegraven worden en voor altijd verdwijnen.

Groene specht.

Hoe zorgen we voor onze zandwallen?

Het onderhoud van zandwallen luistert nauw. Rijke grond, gebiedsvreemde beplanting, een hap eruit met een laadschop: een aantasting is zo gebeurd en de schade is vaak niet meer te herstellen. De vermenging van de oorspronkelijke arme grond met nieuwe voedselrijke grond zorgt voor een bijna onomkeerbare verandering van structuur en vegetatie.

De oogst van dille. Dille groeit heel goed in de beschutting van zandwallen.

Een zandwal die niet onderhouden wordt, groeit snel dicht, vooral met braam en boompjes. Daardoor is de zandwal als landschapselement niet goed meer zichtbaar. Ook geven bomen op een zandwal veel schaduw. Het advies is: houd de zandwal vrij kaal. En zorg er vooral voor dat de hele wal als lange structuur zichtbaar is. Een enkele boom is prima, maar het aanplanten van bomen en struiken op een zandwal wordt ontraden. En mocht u toch iets op de zandwal willen planten, gebruik dan gebiedseigen soorten als meidoorn, duindoorn of hondsroos.

Zelf een zandwal op uw grond?

Heeft u een authentieke schurveling of zandwal op uw grond? Of is uw tuin een oude kamer? Gefeliciteerd! U heeft iets bijzonders in handen, vaak eeuwenoud. Wees er zuinig op, zodat ook de komende generaties hier nog van kunnen genieten.

Wilt u meer weten over het zandwallenlandschap?

Kijk op www.goeree-overflakkee.nl/zandwallen. In de geoviewer vindt u alle gegevens over de zandwallen zoals bekend bij de gemeente.

Wilt u meer weten over de juridische status van de zandwal?

Controleer via www.goeree-overflakkee.nl/bestemmingsplannen wat er over de zandwallen in uw omgeving is opgenomen. Het merendeel van de schurvelingen en zandwallen is momenteel een beschermd landschapselement.

Heeft u daarna behoefte aan meer gedetailleerde kennis over het zandwallenlandschap?

Neem dan contact op met het Kenniscentrum Zandwallen van de NLGO, via www.nlgo.nl/zandwallen.

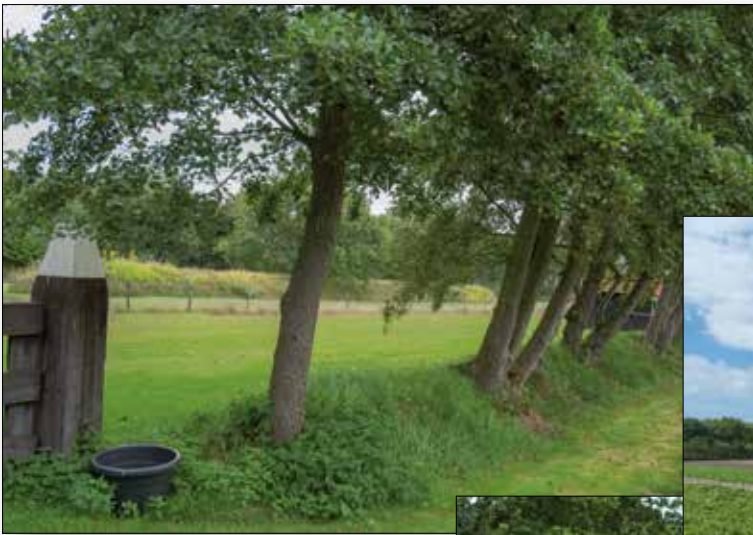
In het Kenniscentrum is alle expertise en ervaring aanwezig om u te adviseren over een verantwoorde manier van onderhoud van de zandwallen op uw grond.

Die advisering is in principe kosteloos.

In zijn algemeenheid geldt:

- Wees voorzichtig en zorgvuldig als u iets wilt veranderen aan een zandwal en de tussengelegde kamers. Het is vaak nodig om een omgevingsvergunning aan te vragen bij de gemeente.
- Wilt u iets bouwen bij een zandwal? Het is meestal verboden om iets te bouwen binnen drie meter afstand van de zandwal.
- Wilt u iets bouwen op een zandwal? Doe dat niet. Schuurtjes, bankjes of schommels stonden er vroeger niet op en maken het landschap alleen maar rommelig.
- Heeft u vragen over wijzigingen aan een zandwal, bij u of bij een ander?

Neem contact op met het Kenniscentrum Zandwallen van NLGO: zandwallen@nlgo.nl.

*Elzen met op de achtergrond
zandwallen, Kelderweg.*

Bloemeteelt op een uitgemijnde akker.

*Bloemeteelt tussen de
zandwallen, Mannenpad.*

*Perceel met vroege aardappelen,
beschut tussen de zandwallen.*

www.goeree-overflakkee.nl/zandwallen

www.nlgo.nl/zandwallen

COLOFON

Dit is een gezamenlijke uitgave van de Vereniging Natuur- & Landschapsbescherming Goeree-Overflakkee (NLGO) en de gemeente Goeree-Overflakkee. Er kunnen geen rechten worden ontleend aan de inhoud van deze folder.
Foto's: Jan Baks

Foto voorzijde: Bloeiende Brem op de zandwallen bij de Kleistee.

Gemeente Goeree-Overflakkee

14 0187
info@goeree-overflakkee.nl
www.goeree-overflakkee.nl

NLGO

zandwallen@nlgo.nl
www.nlgo.nl

Ontwerp en realisatie:

Drukkerij Kranse - www.kranse.nl

© Maart 2022